

Naš svakidani život ⁽⁸⁾

Ono što nam je najbliže, svakidanje, od sebe razumljivo, na to ne mislimo, ar je nosimo sa sobom i nije nam jako svisno. Zapravo ali ako si pogledamo razvitak svakidašnjice u 100-ljetnom Gradišću – i potpuno nam mora biti vurst, da li smo s ove ili one strani političke granice, – onda ćemo velikim čudjenjem ustanoviti koliko su nam se prominile okolnosti i prilike svakidanjega života. Ako si nek s ptičje perspektive pogledamo našu petstoljetnu povijest u ovom novom prostoru niti u jednom razdoblju ne moremo ustanoviti tako velike promjene jednostavnoga, da ne velim banalnoga, kot od završetka Prvoga svetskoga boja, akoprem su i ova ljeta bila teška i tragična, pomislimo sada na COVID-19 u kom sada živimo i dostanemo malu povijesnu lekciju, kako su mogle izgledati velike zarazne bolesti – danas im velimo pandemije – u prošlosti, kada je poginulo i do jedne tretine stanovništva određene pokrajine. Svemu tomu su došli i od ljudi prouzrokovani konflikti, kot su to bili prošli boji, i nije se zaman molilo u prošecija „od kuge i boja“ oslobodi nas Gospodine! Kugini zagovorni pilji, krajputaši, bojni spomeniki nas opomenjivaju i danas na te tragične dane. U našoj komotnosti i dobrom stanju se jako friško pozabimo na ta krizna vremena i utvaramo si, da imamo nekakvo pravo na sve dobro ko danas uživamo i ne moremo si jako predočiti velike razlike životnih okolnosti po svitu. Ali da vidimo nekoliko primjerov naših životnih okolnosti, onih najbližih ke uživamo u svakidanjem životu.

Na prvom mjestu stoji kako stanujemo, ki dom smo si mogli ostvariti. Pred stovetimi ljeti je još mnogo ljudi stanovalo pod slamnima

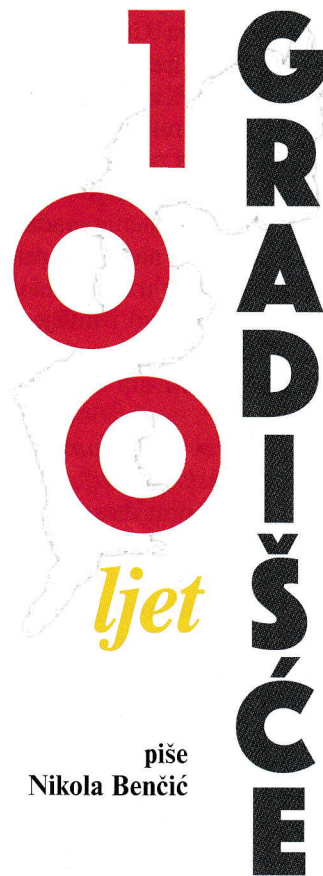
ili sulicom pokriveni krovu na vrlo ograničenom prostoru i to u već generacijov. Danas smo si izgradili palače ili mogli u urbarskoj okolici osigurati prostorno, komotno stanovanje s ugodnim uređajem, svaki za sebe ili svoju maljucku familiju, zato i izgledaju naša sela kot mali varošiči i redom izgubljaju seoski izgled. Pomislimo samo uređaj kuhinje. Nekada se najprije moralo naložiti oganj u šporetu, danas si uključimo gaz ili struju i u najkraćem vremenu dojdemo do frištika (ručnja), objeda. U velikoj/lipoj hiži imamo predimenzionalni TV-aparat i sve potribne mašine za zabavu i razbibrigu. I tako bi mogli da idemo redom usporedjivanja. Osebito se more istaknuti zahod (neuralgična točka prošlosti), ki je priključen danas na kanalizaciju a nekada stajao kade vani, od zad i vjetar je fućkao kroz tu daščanu hižicu ljeti i zimi. Vodovod u stanu, ne na zdenac pojti, centralno grijanje,...

Upoče si ne znamo danas već predstaviti razlike uređaja onda i danas, a to nije tako veliki vrimenski razmak. Spominjam se na izložbu »Seljačtvo i crikva...« u Pinkovcu 1990. ljeta, ku smo poiskali sa študenti Pedagoške akademije Željezna i študenti stalno spitkovali: a čemu je ovo, zač je služilo ono, da ni ne velimo ništ o objedu koga smo si naručili po domaču: žgance i zdenčenu vodu. Čim su upravljale još njeve majke i staremajke, starioci, danas, ne, već onda nam se je sve to pokazivalo kot neki kuriozum iz drugoga svita. Pak naša prehrana, kada za Božić ili Vazam imamo prostrti stol južnoga sadja i drugoga dugovanja iz dalekih krajev svita. Nekada su jabuke stavili u pšenicu, da za Božić mogli budu staviti dicit pod drivo nekoliko friških kusićev. Na Vazam se je išlo na sinokošu čupati, brati kiseljak, a danas imamo na brige svega friškoga u lodni, prodavaonici.

I tu ugodnost u svakidanjem životu čudakrat ne povezuemo s našimi djelatnimi mjesti, zasluškom, ki nam omogućuje današnje društvo. Kako velike su promjene na tom polju? Danas ne vidimo konjska kola ili upregu s kravami ili voli s plugom i branom ili da bi se zvažali snopi, slama, sijeno već velike traktore mimo kih se već ne morete na putu mimovoziti s vašim autom, ar se i oni vozu skoro s istom brzinom kot i vi i zauzimaju cijelu širinu kolnika. A ti veliki traktori moru na dan zorati toliko kot su naši stari zoralni na cijeli tajeđan. Ta modernizacija je donesla u zadnji 100 ljeti, da je pao broj seljakov od skoro 70% na morebit 7% ili još manje. Pri tom ne mislimo koliko smo nastali ovisni od urbane forme života, stoprv sada u pandemiji se pokazuju koliko čudljivo je povezan naš svakidani život s drugimi, i još nismo na kraju od posljedice. Izgubili smo gospodarstvenu autarkiju i ne bi se jako snašli ako bi morali nek 50 ljet najzadpojt. Pitam se: dokle more jedno društvo živiti iz posudjenoga žepa?

Zabimo čudakrat da nam se je u zadnjih 100 ljet izgradila putna, prometna mriža i preorijentirala od istok-zapad na sjever-jug, tako da u pol dana morete dojt od Gijece do Žamara, udaljenost za ku ste nekad, ni ne tako daleko u vremenu tribali dva mučne dane. I ta mriža nam je dala jedan debeli dio današnjega dobrostanja. Da su naši ljudi tako nastali ovisni pendleri i svaki dan rano jutro stoji kolona autov iz Gradišća u Beč i druge varoše, a po djelu pak najzad.

Na drugoj strani uživamo sve udobnosti modernoga života: imamo dobro izgradjen školski sistem i gustu mrižu kulturnih aktivnosti, med njimi i ugledne i u naši seli kot je to KUGA, Pandrofsko i Novogradsko ljetno i puno drugoga, akoprem i ne na našu prednost. Zato ali imamo ono tipično naše: kazališće-teater, tamburaške orkestre i folklorna društva skoro u svakom selu



piše
Nikola Benčić

med njimi i jako poznata, kot je to *Kolo-Slavuj* ili *Bruji* i veći broj pokusov za etabliranje muzike za mladinu u najinteresantniji sastavi. I nikako se ne bi ovde smilo zabiti na ulogu Centra u Beču, ki zvana Hrvatov u Beču privlači i brojne priredbe i ljude iz Gradišća. Nisu nam točno poznate uloge športskih društav, bilo bi lako prikazati djelovanje ali morebit su se ona već i tako prilagodila, bilo iz kakovih razlogov, općim gradišćanskim normam, bez obzira da li su u nimškom, hrvatskom ili ugarskom selu.

Ovde bi morali spomenuti, a ni o tom ne znamo skoro ništa, kakovi su običaji naših odmaranjev: doma, u Gradišću, kade u Austriji, na hrvatskom morju ili kade drugdir? Sve to je usko povezano s našim svakidašnjem životom i sada, u ovoj svitskoj epidemiji, nam se nudi mogućnost malo odahnuti, postati i pogledati si razumnim pogledom na našu hektičnu svakidašnjicu i istribiti sve ono što je balansa, sve ono što nam škodi i gledati na naše svakidanje i na naš okoliš, da ga sredimo i spasimo za naše buduće generacije. □